πώς συλλαβίζοντας αλληλεγγύη
δεν θα χρειαστεί να (ξανα)μιλήσουμε για το εμπόρευμα...

κείμενο για την εκδήλωση-συζήτηση του Θερσίτη για την "αλληλέγγυα οικονομία" και τις "λύσεις" της, τον κόσμο του εμπορεύματος και την αντεπίθεσή μας

θερσίτης χώρος ραδιουργίας και ανατροπής
thersitis.espiv.net

Η αλληλεγγύη (ως επιχειρηματικότητα) στα «χρόνια της χολέρας»

Οι διάφορες εκφάνσεις της αλληλεγγύης με υλικούς όρους στο πεδίο της αναπαραγωγής της ζωής δεν διαμόρφωναν πάντα ένα διαχωρισμένο πεδίο αφιερωμένο στην κάλυψη των βασικών αναγκών. Κάνοντας ένα ταξίδι στο χρόνο πίσω στην εποχή του λεγόμενου ανόθευτου καπιταλισμού (πρακτικά και χοντρικά ως το NewDeal, αρχές του 1930) αντιλαμβανόμαστε ότι η αναζήτηση τροφής, η φροντίδα των παιδιών, η αποτροπή εξώσεων και η στήριξη/υποτυπώδης περίθαλψη των ασθενών αποτελούσαν κύριο μέλημα των πρώιμων εργατικών ενώσεων, μια φυσική κίνηση των προλετάριων στον αγώνα τους να απελευθερωθούν από τα δεσμά της εκμετάλλευσης των αναγκών τους. Οι προσπάθειες αυτές συλλογικής διαχείρισης των καθημερινών απαιτήσεων, που εν πολλοίς προέκυπταν όταν εντεινόταν η αντιπαράθεση με τα εργοδοτικά συμφέροντα, συνιστούσαν και μια υλική αποτύπωση ενός ανταγωνιστικού, προς το τότε (και τώρα) υπάρχον, μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης στο οποίο η κάλυψη των αναγκών δεν θα συνιστά εκμεταλλεύσιμο υλικό. Ενός μοντέλου που να αντιτίθεται στην οργάνωση της ζωής και του χρόνου σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παραγωγής. Αναφερόμαστε όμως σε εποχές που οι τάξεις (και τα συμφέροντα τους) ήταν πολύ περισσότερο ορατές – ειδικά από όσους τις αποτελούσαν εκ των έσω και διέθεταν, τουλάχιστον στην δική μας πλευρά των χαρακωμάτων, έντονη την αίσθηση μιας κοινότητας συμφερόντων, επιδιώξεων και βιωμάτων. Πολύ συχνά μάλιστα αυτές οι εργατικές κοινότητες είχαν και γεωγραφικά χαρακτηριστικά εδαφοποιημένες γύρω από βιομηχανικές ζώνες, ορυχεία, τσιφλίκια, ναυπηγεία, κτλ.

Σε αυτό το πλαίσιο οι υποδομές αλληλεγγύης τόνωναν το ηθικό και συνέβαλαν ουσιαστικά τόσο στην εξέλιξη της κοινωνικοποίησης στους χώρους μαζικής εργασίας σε διαδικασία ταξικής συνειδητοποίησης, όσο και στην καταπολέμηση της απελπισίας και της ηττοπάθειας, αποτελώντας ενεργό κομμάτι της αντιπαράθεσης με τα αυτονόητα και τα τεχνητά αδιέξοδα της καπιταλιστικής οικονομίας. Καθόλου τυχαίο οπότε δεν είναι το γεγονός ότι οι υποδομές αυτές στέκονταν ανταγωνιστικά και εχθρικά απέναντι σε φιλανθρωπικές δράσεις φιλόστοργων αστών και της εκκλησίας, οι οποίες εμπεριέχουν πάντα την προτροπή της μοιρολατρικής αποδοχής των δυσκολιών, της υπομονής και της εγκαρτέρησης. Αυτό που θέλουμε όμως να τονίσουμε είναι ότι οι υποδομές αυτές από μόνες τους δεν αποτελούν πανάκεια ούτε εγγύηση για την τελεσφόρηση τωνκοινωνικών-ταξικών αγώνων. Κάνοντας ένα ακόμα μεγάλο άλμα στο χρόνο μπορούμε να συναντήσουμε όλες αυτές τις υποδομές (και περισσότερες ίσως) στις κοινότητες των Βρετανών ανθρακωρύχων στη διάρκεια των πολύμηνων πεισματικών κινητοποιήσεων τους στα μέσα της δεκαετίας του ’80, οι οποίες όμως οδηγήθηκαν σε μια οδυνηρή και όχι μόνο για τους ίδιους, ήττα.

Μεταξύ των πολλών και πολυεπίπεδων αλλαγών μεταξύ των δύο περιόδων που κινηθήκαμε είναι και η επικράτηση και επέκταση (μετά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο) του κεϋνσιανού μοντέλου οργάνωσης της οικονομικής και της δημόσιας σφαίρας. Τα «χρυσά χρόνια» που ταυτίζονται χρονικά με την ανοικοδόμηση της Δ. Ευρώπης και της οικονομίας της (στο πλαίσιο και του ιδεολογικού ανταγωνισμού με το σιδηρούν παραπέτασμα), οδήγησαν στο θάψιμο του τσεκουριού του (ταξικού) πολέμου από την πλευρά των προλετάριων και ο J. M. Keynes θεωρήθηκε ο άνθρωπος που έλυσε το ταξικό ζήτημα χωρίς να διακινδυνεύσει την επιβίωση του καπιταλισμού. Η αναλαμπή της μαχητικής αμφισβήτησης των καπιταλιστικών αξιών, του παραγωγικού του μοντέλου και της οργάνωσης της ζωής σύμφωνα με τις απαιτήσεις του σε Γαλλία και Ιταλία τις δεκαετίες ’60 και ’70 (όχι τυχαία ενώ εξελίσσονταν κρίσεις καπιταλιστικής συσσώρευσης) δεν γκρέμισε εν τέλει την πλειοψηφική βεβαιότητα για την άρρηκτη σχέση της διατήρησης της ζωής και της αντίστοιχης διατήρησης της καπιταλιστικής οικονομίας. Οι αλυσίδες ήταν πια χρυσές και οι σκλάβοι δεν είχαν πρόβλημα να τις φορούν σαν κόσμημα, πόσο μάλλον όταν απέκτησαν και χάραγμα visa πάνω τους. Χωρίς να αμφισβητείται η ιδιοκτησία των χώρων εργασίας, η σκοπιμότητα της παραγωγής και το μοντέλο οργάνωσης της εργασίας, με την απαίτηση για απελευθέρωση της ζωής

από τις καπιταλιστικές προσταγές να βγαίνει από μειοψηφικά χείλη, τα αφεντικά μπορούσαν και μπορούν να αναζητούν ανενόχλητα τρόπους να υπερβαίνουν τις συστημικές δυσλειτουργίες.

Δεν έγιναν φυσικά οι αλλαγές αυτές με την ίδια ταχύτητα και τον ίδιο τρόπο σε όλο το μήκος και το πλάτος του αναπτυγμένου κόσμου. Μπορούμε όμως να πούμε ότι οι κοινωνίες των καταναλωτών που αναδύθηκαν μέσα από αυτές δεν άφηναν χώρο για πραγματική αμφισβήτηση του συνόλου των αξιών και των νοημάτων που παράγουν και αναπαράγουν οι καπιταλιστικές δημοκρατίες. Σε αυτά τα κοινωνικά περιβάλλοντα όπου η ιστορική γνώση, τα προτάγματα και οι αγωνιστικές παρακαταθήκες του παρελθόντος έχουν προ πολλού εκτοπιστεί, οι καπιταλιστικές κρίσεις γίνονται αντιληπτές ως ξαφνικές τραγωδίες, συνέπειες κακής διαχείρισης ή/και διαφθοράς. Σε κοινωνίες εμποτισμένες με τα ιδανικά του ανταγωνισμού και της ιδιώτευσης, η υποβάθμιση των «διπλανών» δεν κινητοποιεί την οργή και την αλληλεγγύη αλλά ένα υπαρξιακό άγχος που ενισχύει την περιχαράκωση και την απεγνωσμένη αναζήτηση ατομικών λύσεων[1]. Η υπαρξιακή ανασφάλεια, μεγεθυμένη από την απόσυρση του κράτους από το πεδίο της πρόνοιας[2] και από την καλλιεργούμενη πεποίθηση ότι οι βλαπτικές μεταβολές στο βιοτικό επίπεδο οφείλονται σχεδόν αποκλειστικά σε υπερεθνικά κέντρα, μπορεί να ξεπεράσει τα όρια αντοχής όσων την υφίστανται. Σε αυτή την περίπτωση είναι σύνηθες αυτή η ανασφάλεια να μετατίθεται ασυνείδητα σε ένα πεδίο που οι εμπλεκόμενοι νιώθουν ότι μπορούν ευκολότερα να ελέγξουν, αυτό της προάσπισης της ατομικής και οικογενειακής ασφάλειας, της σωματικής ακεραιότητας και της περιουσίας/ιδιοκτησίας. Η συνθήκη αυτή συντελεί στην παραγωγή ενός συντηρητικού «πρωτογενούς πλεονάσματος», απαραίτητου για τη χρήση ποικίλων τεχνικών εκτοπισμού και πειθάρχησης.

Αυτό είναι άλλωστε και το υπόβαθρο του νέου «κοινωνικού συμβολαίου»[3]. Η διαχείριση της σημερινής «κρίσης», στηριζόμενη σε νεοφιλελεύθερες πολιτικές που προωθούνται αδιαλείπτως σε ολόκληρο τον καπιταλιστικό κόσμο εδώ και δύο δεκαετίες τουλάχιστον (με αρκετή ελληνική ιδιαιτερότητα), οδηγούν στην ποινικοποίηση της δυστυχίας και της φτώχειας. Την ίδια στιγμή η εύκολη καταφυγή στην καταστολή μοιάζει να είναι η μοναδική και σχετικά εύκολη απάντηση σε οποιαδήποτε αντίδραση στις καπιταλιστικές προσταγές. Κανένα όμως εξουσιαστικό μόρφωμα δεν μακροημερεύει μόνο με την ωμή πειθώ των όπλων του. Έτσι η ψυχολογική μετάθεση και το «πρωτογενές πλεόνασμα» συντηρητισμού που περιγράψαμε παραπάνω χρησιμοποιείται για την διαμόρφωση ενός κανόνα που να δικαιολογεί εκ προοιμίου τον αποκλεισμό όσων έχουν ήδη (ή/και πρόκειται να) αποκλειστεί, ο οποίος εξελίσσεται στη διαμόρφωση μιας δημόσιας τάξης νομιμοποιημένης να καταστέλλει τις αντικοινωνικές συμπεριφορές (και έχουμε δει πόσο μπορεί να διασταλεί το περιεχόμενο αυτής της έννοιας), αλλά και να εκτοπίζει όλους όσοι αδυνατούν να ακολουθήσουν το επιθυμητό παράδειγμα. Το χομπσιανό μοντέλο «υπάκουσε και εγώ θα σε προστατέψω από το ενδεχόμενο ενός βίαιου πρόωρου θανάτου» αποτελεί έτσι και πάλι τον πυρήνα της κρατικής λειτουργίας αλλά και μιας βιοπολιτικής επικυριαρχίας, ενώ οι υπήκοοι

---

1. Είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος με τον οποίο μελετούν οι επιστήμονες τις κοινωνικές-ατομικές συμπεριφορές σε συνθήκες «έκτακτης ανάγκης» και πως τα συμπεράσματα οργανώνουν τις στρατηγικές κοινωνικού ελέγχου. Χαρακτηριστική λοιπόν είναι η μελέτη για τις κοινωνικές επιπτώσεις των βομβαρδισμών από την γερμανική αεροπορία που διεξήγαγαν Βρετανοί ψυχίατροι του Βασιλικού Κολλεγίου στο Λονδίνο και άλλες πόλεις το 1942 κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το έντονο υπαρξιακό άγχος, όταν δεν φτάσει σε συνθήκη φόβου, δεν βοηθά στη συλλογικοποίηση και την αναζήτηση κοινής λύσης σε κάποιο πρόβλημα, αλλά αντίθετα συμβάλλει στην απομόνωση και την αναζήτηση της καλύτερης δυνατής ατομικής λύσης.

2. Άρα με την αδράνεια των μηχανισμών αποτροπής της κοινωνικής υποβάθμισης σε περίπτωση «ατομικής αποτυχίας»
3. *«Το σημαντικότερο δικαίωμα που μια σύγχρονη δημοκρατία οφείλει να παρέχει στους πολίτες της είναι αυτό της ασφάλειας της ζωής και της περιουσίας τους»* (Μ. Χρυσοχοιδης, 2009)

καλούνται να εμπεδώσουν ότι το κοινωνικό σύνολο (που απολαμβάνει τα προνόμια της ταυτότητας του πολίτη) μπορεί να είναι μικρότερο από το άθροισμα των επιμέρους μελών του.

Οι διεργασίες αυτές όμως απαιτούν χρόνο, ειδικά στην ελληνική εκδοχή της «κρίσης» όπου η προσπάθεια διαμόρφωσης ενός κλίματος συλλογικής κοινωνικής ευθύνης δεν έχει επιφέρει θεαματικά αποτελέσματα[4]. Μέχρι να επιτευχθεί η απαξίωση των αποκλεισμένων και η αναγόρευση τους συλλογικά σε εν δυνάμει επικίνδυνους πληθυσμούς, τα χαλάσματα που αφήνει πίσω της η περιστολή των προνοιακών θεσμών μένουν εκτεθειμένα σε απρόβλεπτους παράγοντες, ικανούς ίσως να τα μετατρέψουν σε οδοφράγματα μιας νέας ταξικής πόλωσης. Και όσο και αν φαίνεται πολύ μακρινό ένα τέτοιο ενδεχόμενο, το κυριαρχικό στρατόπεδο σπάνια αφήνει την τύχη να αποφασίσει μόνη της για την μοίρα των υπηκόων. Αντίθετα έχει τους «ειδικούς», τα τεχνικά και τα πολιτικά μέσα, για να ενσωματώσει και να επανοηματοδοτήσει τις κοινωνικές πρακτικές αλληλεγγύης και οργάνωσης της αναπαραγωγής που στο (μακρινό παρελθόν) στράφηκαν εναντίον του, απομακρύνοντας τις από το αγωνιστικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύχθηκαν. Φιλανθρωπικές δραστηριότητες επιχειρηματικών ομίλων και της Εκκλησία Α.Ε., σε συνδυασμό με νεφελώδεις κρατικοδίαιτες Μ.Κ.Ο., αναλαμβάνουν να γεμίσουν τα χάσματα με διαταξικά προτάγματα κοινωνικής ειρήνης και πειθάρχησης, ενσωματωμένα σε πακέτα τροφών και φαρμάκων. Δημοτικά – κοινωνικά παντοπωλεία και ιατρεία παρέχουν φθηνές ή/και δωρεάν υπηρεσίες σε αδύναμους οικονομικά δημότες και ταυτόχρονα ανεκτίμητες υπηρεσίες συνολικά στην συστημική ευστάθεια, ενδυναμώνοντας την πεποίθηση ότι μόνο μέσω αναγνωρισμένων θεσμικών φορέων μπορεί να βοηθηθεί η διατήρηση της ζωής και η αποτροπή της υποβάθμισης.

Η αλήθεια είναι πως το ελληνικό κράτος δεν άργησε πολύ να αξιοποιήσει την καταγεγραμμένη εμπειρία γύρω από το πώς οι προηγμένες καπιταλιστικές δημοκρατίες των Η.Π.Α. και της Μ. Βρετανίας συμπλήρωσαν τη δράση των κατασταλτικών/ποινικών θεσμών για την πλήρωση του κενού που επέφερε η απόσυρση του κράτους από το πεδίο της πρόνοιας. Σε εκείνες τις χώρες ήδη από τη δεκαετία του ’80 (και στην υπόλοιπη Ευρώπη ήδη από τη δεκαετία του ’90)οι πρωταρχικώς προσδιορίζοντες την κοινή γνώμη (πολιτικοί, media και εκάστοτε «ειδικοί) κατάφεραν να αποσπάσουν από το συνολικό ανταγωνιστικό τους πλαίσιο και να ενσωματώσουν ως προωθητικά στοιχεία ενός κυβερνητικού μοντερνισμού σπαράγματα τις κριτικής στο κράτος και τη λειτουργία του, τη συνάρθρωση του με τα οικονομικά συμφέροντα και το ρόλο του στην κοινωνική αναπαραγωγή. Οι νεοφιλελεύθερες αντιλήψεις για την κοινωνία ως άθροισμα μεμονωμένων ατόμων που συνδέονται μέσω κοινών ή/και ανταγωνιστικών συμφερόντων («δεν υπάρχει κοινωνία» διακήρυττε η Μ. Θάτσερ, «μόνο άτομα και οικογένειες») συμπλέχθηκε με αντιλήψεις που ξεπήδησαν από την οπισθοχώρηση των κινημάτων αμφισβήτησης της κρατικής εξουσίας και της καπιταλιστικής οικονομίας. Οι νέες αντιλήψεις έθεταν στο επίκεντρο την ατομική ευθύνη απέναντι στην άμεση αντιμετώπιση καθημερινών ζητημάτων στη σφαίρα της αναπαραγωγής της ζωής και των ατομικών ελευθεριών, σε αντιδιαστολή προς οργανώσεις και σχήματα κάθε τύπου και μορφής που προσανατολίζονταν στην αναμέτρηση (φυσική και ιδεολογική) με την κεντρική εξουσία.

Αυτές οι μορφές εναλλακτικής προσέγγισης των επιπτώσεων του αποκλεισμού και της φτώχειας, των διακρίσεων βάσει του φύλου και της φυλής, επικεντρωμένες στην άμεση ανακούφιση γέμιζαν όσο ήταν δυνατό τα κενά των προνοιακών μηχανισμών. Και μάλιστα με ως επί τω πλείστω άμισθη – εθελοντική εργασία, χωρίς να εμμένουν στην διάρρηξη των καπιταλιστικών βεβαιοτήτων και την υπέρβαση των δημοκρατικών ψευδαισθήσεων. Συνήθως οι φορείς τέτοιων εναλλακτικών προσεγγίσεων ήταν ομάδες πολιτών που συνέχονταν στη βάση συγκεκριμένων αιτημάτων ή της αντιμετώπισης των προβλημάτων μιας υποβαθμισμένης περιοχής, συνήθως χωρίς να επιχειρείται μια ερμηνεία της γενικότερης

4. Το «όλοι μαζί τα φάγαμε» προσκρούει στον τρόπο με τον οποίο εξελίσσονται οι ενδοκυριαρχικοί ανταγωνισμοί και απαξιώνονται τα προβληματικά πολιτικά κεφάλαια.

καπιταλιστικής κίνησης και των ιδεολογημάτων που αναλάμβαναν να προσανατολίσουν την κοινωνική ηθική, ή χωρίς αυτές οι προσπάθειες να ξεπερνούν τα όρια της κοινότητας και την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων. Έτσι, αν και οι ομάδες αυτές αντιμετωπίστηκαν αρχικά αρνητικά από κράτος και κεφάλαιο ως φορείς κοινωνικής και οικονομικής αστάθειας, πολύ γρήγορα τα αιτήματα τους εγγράφηκαν στην πολιτική ατζέντα οδηγώντας σε μια άτυπη θεσμοποίηση τους. Οι αυτοοργανωμένες κοινοτικές υποδομές που είχαν στηθεί και συνήθως αφορούσαν φύλαξη παιδιών, προσφορά ή/και ανταλλαγή προϊόντων ένδυσης και διατροφής αλλά και χώρους παροχής ψυχολογικής υποστήριξης και πρωτοβάθμιων υπηρεσιών υγείας, όχι μόνο «νομιμοποιήθηκαν» αλλά χρησιμοποιήθηκαν από τα συστημικά επιτελεία ως παραδείγματα για το πώς η ηθική ευθύνη και η αυτενέργεια μπορούν να λύσουν προβλήματα.

Η ταιριαστή συνέχεια (αν και ο γραμμικός χρόνος είναι καθαρά σχηματικός και για την οικονομία του γραπτού) ήταν ο εναγκαλισμός των υποδομών αυτών με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και η σύσταση εταιρειών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με χαμηλό αντίτιμο για την παροχή υπηρεσιών ή/και την πώληση προϊόντων, εδραιωμένων στην έωλη βάση ενός ηθικού εμπορίου. Παρόλα αυτά όμως, με τις όποιες (και πολλές) φιλοσοφικές ακροβασίες και την ελαστικοποίηση εννοιών, οι «εταιρείες» αυτές γέμιζαν τις ρωγμές που άνοιγε η νεοφιλελεύθερη προέλαση, όχι καλύπτοντας το σύνολο των αναγκών, αλλά παρέχοντας την ψευδαίσθηση μιας κάτι σαν ενσωμάτωση στη χαρά της αγοράς στους ελαττωματικούς καταναλωτές. Το πολιτικό όφελος ήταν τέτοιο που οδήγησε την θεσμική εξουσία όχι μόνο στο να σιγοντάρει αυτές τις δράσεις, θεσπίζοντας φοροαπαλλαγές για εταιρείες και φυσικά πρόσωπα που θα χρηματοδοτούσαν τις «κοινοτικές επιχειρήσεις», αλλά και στο να προσδώσει στον «κύκλο εργασιών» τους τον χαρακτήρα (και τα οφέλη) μιας θεσμοθετημένης παράλληλης οικονομίας, προσανατολισμένης στην ενσωμάτωση των όλων όσοι αδυνατούσαν (και αδυνατούν) να ακολουθήσουν τα κυρίαρχα καταναλωτικά πρότυπα. Την ίδια στιγμή φυσικά η ακραία ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων και η με γεωμετρική πρόοδο αύξηση του ποινικού πληθυσμού έδιναν τον τόνο των αλλαγών και ολοκλήρωναν τη σκιαγράφηση των ορίων της επιτρεπτής και επιβεβλημένης κίνησης των σύγχρονων προλετάριων. Προκειμένου να εξασφαλίσει λίγο παραπάνω ειρήνη και πειθαρχία από την πλευρά των πιο άμεσα πληττόμενων από την εκάστοτε δημοσιονομική εξυγίανση, το κυριαρχικό συνονθύλευμα δεν διστάζει να παραχωρήσει λίγο χώρο σε εναλλακτικές μορφές οικονομικής δραστηριότητας, ακόμα και αν αυτές ηθικολογούν εναντίον του.

Δεν υποστηρίζουμε ότι χωρίς αυτές τις εναλλακτικές προσεγγίσεις και τις αντίστοιχες δομές που προέκυψαν οι Η.Π.Α., η Βρετανία και οι λοιπές αναπτυγμένες χώρες θα φλέγονταν από περιοδικές εξεγέρσεις κοινωνικά αποκλεισμένων και κακοπληρωμένων προλετάριων. Εκτιμούμε όμως ότι η αυτοοργάνωση και η αυτενέργεια από μόνες τους δεν αποτελούν κατ' ανάγκη επιθετικές πρακτικές ενάντια στους κυριαρχικούς σχεδιασμούς. Ειδικά όταν δεν συνιστούν χαρακτηριστικά της εξέλιξης ενός απελευθερωτικού αγώνα, απαίτηση των υποκειμένων του και κομμάτι των περιεχομένων του και πρακτική διασφάλισης της συνέχειας του. Σε αυτή την περίπτωση είναι πιο εύκολο τα κυριαρχικά εργαλεία να διαστρέψουν το νόημα της λειτουργίας τέτοιων υποδομών και να χρησιμοποιήσουν αυτή τη λειτουργία προς όφελος της συστημικής ευστάθειας. Ακολουθώντας το παράδειγμα των προηγμένων οικονομιών που ακροθιγώς αναφέραμε προηγουμένως, το ελληνικό κράτος έχει ήδη θεσπίσει εδώ και δύο χρόνια τη λειτουργία ενός εθνικού δικτύου άμεσης κοινωνικής παρέμβασης. Προβλέπεται λοιπόν, στο πλαίσιο ενίσχυσης της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας των νέων, «η παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών σε άστεγους και άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας ή απειλούνται με φτώχεια». Οι υπηρεσίες αυτές θα παρέχονται (και παρέχονται ήδη εν μέρει) «μέσω της δημιουργίας 200 τουλάχιστον Κοινωνικών Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας…». Και τι περιλαμβάνουν αυτές οι δομές; Τα πάντα: Κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά φαρμακεία, ημερήσια κέντρα υποδοχής αστέγων, τράπεζες χρόνου (να τα και τα εναλλακτικά νομίσματα), δημοτικοί λαχανόκηποι, υπνωτήρια, χώροι παροχής

συσσιτίων, γραφεία διαμεσολάβησης και πλέον προετοιμάζεται και κοινωνικό φροντιστήριο για αδύναμους μαθητές από φτωχές οικογένειες. «Ωφελούμενοι» είναι άνεργοι έως 30 ετών που (και θα) στελεχώνουν τις δομές και φυσικά όσοι/ες καταφεύγουν σε αυτές, ενώ δικαιούχοι (των χρημάτων και των αδειών λειτουργίας) είναι φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, σε σύμπραξη με Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου.

Με άλλα λόγια το κράτος δεν διστάζει, με την ευλογία και τα φράγκα της Ε.Ε. να περάσει σε μια υβριδική μορφή πρόνοιας με στοιχεία αναδιάρθρωσης. Ιδρύονται (και θα ιδρυθούν) εταιρείες – φορείς οι οποίες θα τρέξουν το «έργο» υποκαθιστώντας το κράτος, αλλά με κρατική χρηματοδότηση. Μπορεί να ακούγεται χαζό, αλλά τα πολιτικά οφέλη είναι πολλά. Εκκινώντας από το πλέον κυνικό εξ αυτών τα αφεντικά και οι συνοδοιπόροι τους γνωρίζουν ότι η εικόνα μαζικά περιφερόμενων εξαθλιωμένων και ειδήσεις λιμοκτονιών καμιά απολύτως υπηρεσία (πέρα από το να ανανεώνουν και να διαχέουν κοινωνικά εικόνες φόβου) δεν παρέχουν στην διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης και πειθαρχίας . Οι δράσεις αυτές από την άλλη δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση προανάκρουσμα επιστροφής στη λογική του ταξικού συμβιβασμού. Αντιθέτως μάλιστα ισχυροποιούν τα μετόπισθεν των κυριαρχικών συμφερόντων, πιστοποιώντας παράλληλα την κοινωνική υποβάθμιση παρά δρώντας για την αποτροπή της, παρέχοντας απλά τα τυπικά μέσα επιβίωσης στους ολοκληρωτικά στερούμενους και όχι αναλαμβάνοντας συνολικά μέρος του κόστους της κοινωνικής αναπαραγωγής. Με την παραχώρηση μάλιστα αυτής της ευθύνης σε δημοτικές επιχειρήσεις ουσιαστικά αποποιείται ευθυνών και της υποχρέωσης να γίνεται αποδέκτης αιτημάτων τέτοιας υφής στο (ίσως όχι και τόσο μακρινό) μέλλον. Εκτός των άλλων η τόσο εμφατική χρήση της λέξης «αλληλεγγύη» φανερώνει και την διπλή επιδίωξη να περιοριστεί το νόημα της σε πράξεις φιλανθρωπίας, αλλά και να ταυτιστεί με τη δημιουργία των κατάλληλων – εντεταλμένων για το σκοπό αυτό – φορέων. Οι κρατικές και επιχειρηματικές πρωτοβουλίες κοινωνικής ευθύνης και αλληλεγγύης δημιουργούν ένα ελώδες έδαφος που θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη όταν αποφασίζουμε να διευρύνουμε τις δικές μας δράσεις στο πεδίο της αναπαραγωγής.

Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία: ο «άλλος κόσμος» των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ

Η επίθεση αλληλεγγύης όμως από το κράτος δεν σταματά στην δημιουργία υποδομών κοινωνικής μέριμνας και φροντίδας (που θα στελεχώνονται από άνεργους νέους μην ξεχνιόμαστε). Από το 2011 με τον νόμο 4019/2011 ρυθμίζεται το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας της «κοινωνικής οικονομίας» και θεσπίζεται η δομική της μονάδα η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ. Επ.). Κατά τον νόμο ως «κοινωνική οικονομία» ορίζεται *«το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων»*. Στο ίδιο άρθρο (1/4019/2011) ορίζονται ο «Συλλογικός Σκοπός» ως *«η προώθηση δράσεων συλλογικότητας και η προστασία των συλλογικών αγαθών μέσω αναπτυξιακών, οικονομικών και κοινωνικών πρωτοβουλιών τοπικού, περιφερειακού ή ευρύτερου χαρακτήρα. Ως τέτοιες δράσεις νοούνται ιδίως οι πολιτιστικές, οι περιβαλλοντικές, οι οικολογικές δραστηριότητες, η αξιοποίηση και ανάδειξη τοπικών προϊόντων, η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών»* και η «Κοινωνική Φροντίδα» ως *« η παραγωγή και παροχή αγαθών , καθώς και υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας για συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις».*

Στο επόμενο άρθρο ορίζεται η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση ως φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας. *«Είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ… Τα μέλη της συμμετέχουν σε αυτή με μία ψήφο, ανεξάρτητα από τον αριθμό συνεταιριστικών μεριδίων που κατέχουν. Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους οι Κοιν.Σ. Επ.*

διακρίνονται σε α) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης, οι οποίες αφορούν στην ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Ποσοστό 40% κατ' ελάχιστον των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού… β)Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας… γ)Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, οι οποίες αφορούν την παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων, κ.ά.) που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ή της περιφερειακής ανάπτυξης…». Ο νόμος ξεκαθαρίζει επίσης ότι μόνη η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου με την ιδιότητα του μέλους – εταίρου σε Κοιν.Σ. Επ. *«δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις»*. Επιπλέον *«τα κέρδη της Κοιν.Σ. Επ. δεν διανέμονται στα μέλη της εκτός αν τα μέλη αυτά είναι και εργαζόμενα σε αυτήν»* (προβλέπεται και αυτό,Α 4/§ 6Ν./4019/2011). *«Τα κέρδη διατίθενται ετησίως σε ποσοστό 5% για το σχηματισμό αποθεματικού, κατά ποσοστό ως 35% διανέμονται στους εργαζόμενους της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας σύμφωνα με τα οριζόμενα στο καταστατικό τους και το υπόλοιπο διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας»*. Όσο για τη φορολογία; Το ποσοστό κερδών του αποθεματικού και για τις δραστηριότητες της δεν φορολογούνται, ενώ για τους εργαζόμενους προβλέπεται παρακράτηση φόρου με τη χαμηλότερη κλίμακα (την αμέσως επόμενη του αφορολόγητου ορίου).

Μη φεύγετε… έχει και παρακάτω! Το αντίστοιχο επιμελητήριο της «κοινωνική οικονομίας» είναι το Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο αποτελείται α) από το Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στο οποίο εγγράφονται υποχρεωτικά οι Κοιν.Σ. Επ. που ιδρύονται με βάση τον παρόντα νόμο και β) από το Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, στο οποίο εγγράφονται προαιρετικά οι υφιστάμενες νομικές μορφές, οι οποίες πληρούν σωρευτικά ορισμένα κριτήρια μεταξύ των οποίων **να αποδίδουνπροτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου, να εφαρμόζουν δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων** (θυμίζουμε: ένα άτομο = μία ψήφος ανεξάρτητα από το ύψος του μερίσματος που κατέχει), **να έχουν αυτονομία στη διοίκηση και διαχείριση των δραστηριοτήτων τους**, **να προβλέπουν τη χρησιμοποίηση των κερδών τους για τους καταστατικούς σκοπούς τους και δευτερευόντως τη δυνατότητα περιορισμένης έκτασης διανομής των κερδών αυτών.** Οι επιχειρήσεις που εγγράφονται σε αυτά τα μητρώα δικαιούνται να κάνουν χρήση προβλεπόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση τους (με φράγκα προερχόμενα από την τρισκατάρατη Ε.Ε.) και μπορούν να εγγραφούν στα προγράμματα ενίσχυσης και προώθησης της απασχόλησης και στήριξης της επιχειρηματικότητας (Α 10 §4 του ν. 4019/2011). **Με άλλα λόγια κράτος και κεφάλαιο χρηματοδοτούν την ίδρυση και τη λειτουργία επιχειρήσεων αμεσοδημοκρατικά οργανωμένων, αυτοδιαχειριζόμενων, που έχουν προτεραιότητα τη στήριξη της εργασίας και την κάλυψη κοινωνικών αναγκών και όχι την κερδοφορία!** Ε, λοιπόν μη μας ξυπνάτε… αφήστε να μας να ζήσουμε το όνειρο του κολλεκτιβισμού και της αυτοδιαχείρισης, χωρίς εμφυλίους, θανάτους και καταστροφές, χωρίς ενδιάμεσα στάδια και αόριστες δικτατορίες. Ο άλλος κόσμος, ο «εφικτός», είναι ήδη εδώ… Τι κι αν όλα τα παραπάνω περιέχονται σε δεκαεξασέλιδο έντυπο φέροντα στην πρώτη σελίδα του το χαρακτηριστικό trademark της ελληνικής δημοκρατίας υπό τον τίτλο «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως»; Άλλωστε ο καπιταλισμός θα μας προσφέρει μόνος του το σκοινί για τη θηλιά στο λαιμό του.

Ας αφήσουμε όμως την ειρωνεία κατά μέρος. Αν η «κοινωνική οικονομία» είχε αβανταδόρικη αντιμετώπιση μόνο από την αριστερή αξιωματική και ελάσσονα αντιπολίτευση δεν θα εκπλησσόμασταν. Αποτελεί πραγματικά ιδανική πλατφόρμα για να «χτίσει» πάνω της μια μελλοντική κυβέρνηση της αριστεράς και αν επενδύσει αυτή την εναλλακτική οικονομία με αρκετή ιδεολογία, όπως ήδη γίνεται, ίσως

και να της «βγει» ως κοινωνικό αμορτισέρ[5] αν ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. δεν αρχίσει εγκαίρως τις καλές κωλοτούμπες. Έχει αναπτυχθεί όμως και προωθείται η αντίληψη ότι η «κοινωνική οικονομία» μπορεί να αποτελέσει πολιορκητικό κριό ή τον δούρειο ίππο (για τους λιγότερο τολμηρούς) για την άλωση των καπιταλιστικών βεβαιοτήτων μέσα από έναν εξελισσόμενο ανταγωνισμό με την καπιταλιστική οικονομία. Η εκτίμηση αυτή έχει τις ρίζες της στην ερμηνεία της κοινωνικής παθητικότητας και της μη ριζοσπαστικοποίησης ως αποτέλεσμα κυρίως της έλλειψης απτών παραδειγμάτων διαφορετικού τύπου οργάνωσης της ζωής και της εργασίας. Οι πεποιθήσεις αυτές για τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα που έχει (ή που μπορεί να προσλάβει) η «κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία», όπως συμπληρώνεται ο όρος για να αποκτά ανταγωνιστικό πρόσημο, υποστηρίζονται ή/και προέρχονται από Κοιν.Σ. Επ. (ή μέλη τους), εγγεγραμμένα στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας (με σίγουρες τουλάχιστον τις φοροαπαλλαγές και εξαιρέσεις ασφαλιστικών εισφορών), με διαφοροποιημένη εσωτερική λειτουργία και παραχώρηση όλων των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων στη γενική συνέλευση, αλλά και από συνεργατικές επιχειρήσεις οι οποίες δεν έχουν συσταθεί ως Κοιν.Σ. Επ. και θεωρούμε ότι δεν είναι εγγεγραμμένες στο Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας. Συνολικά αξιώνουν χαρακτήρα παραδείγματος και συνήθως συστήνονται ως κολεκτίβες εργασίας. Επιλογή που, κατά τη γνώμη μας, συνειδητά επιχειρεί να απευθυνθεί και να συνδεθεί με το συλλογικό φαντασιακό όραμα του ευρύτερου αντιεξουσιαστικού (και του ευρύτερου ανταγωνιστικού) χώρου για τις αντίστοιχες δομές της ισπανικής επανάστασης του ’36.

Η δική μας ερμηνεία για αυτό που αδρά χαρακτηρίζουμε «κοινωνική παθητικότητα», με τις όποιες εξάρσεις της, δεν παραγνωρίζει τη σημασία του παραδείγματος. Άλλωστε αποτελεί κοινή πεποίθηση του αντιεξουσιαστικού χώρου ότι οι σχέσεις που αναπτύσσουμε, ο τρόπος που λειτουργούμε, αποφασίζουμε και δρούμε πρέπει να εμπεριέχει τόσο τις αρνήσεις μας στον κυρίαρχο πολιτισμό όσο και τα ψήγματα της υπέρβασης του. Από την άλλη όμως δεν εγκλωβίζεται στην αγωνία αναζήτησης ενός υλικού παραδείγματος που θα έχει χαρακτήρα αυθεντίας και θα μπορεί να «σταθεί» από μόνο του, ανεξάρτητα από το έδαφος και το περιβάλλον. Εκτός αυτού όμως έχουμε ούτως ή άλλως ενστάσεις για την δυνατότητα αυτών των επιχειρήσεων να παίξουν το ρόλο του χειραφετητικού σηματωρού. Τώρα αναφορικά με τις «εισηγμένες» Κοιν.Σ. Επ. - οι οποίες δηλαδή αναγνωρίζουν και υπερασπίζονται την θεσμική αυτή μορφή ως "προπύργιο του άλλου κόσμου" - είναι τόσο φανερό ότι πατάνε σε δύο βάρκες που δεν θέλουμε να χαλάσουμε την περιπλάνηση στον ονειρόκοσμο τους και τις αφήνουμε στην ησυχία τους.

Από την άλλη μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε, μέσα στο πλαίσιο της ασφυξίας που βιώνουμε όλοι-ες, ότι το να αποκτήσεις ένα «συν-εταιρικό» ΑΦΜ, δεν είναι για «ανάθεμα» γιατί αποτελεί μια ύστατη «υποχώρηση» για την επιβίωση (αυτό αφορά ένα διαφορετικό πεδίο κριτικής που εκκινεί από άλλα σημεία για τη σύνδεση προσωπικού-πολιτικού). Όταν όμως αυτή η επιλογή οργανώνεται ως πολιτικό πρόταγμα, παύουν να σχετικοποιούνται τα νοήματα και ξεκινά και ένα πεδίο πρόκλησης και διάχυσης μιας κοινωνικής σύγχυσης για τα προτάγματα της χειραφέτησης, της κοινότητας και των αναγκών της.

Γενικότερα όμως η «κοινωνική οικονομία» και η προώθηση της ίδρυσης και λειτουργίας επιχειρήσεων με τα χαρακτηριστικά που περιγράφονται στις διατάξεις του νόμου, δεν ήταν αποτέλεσμα πιέσεων των

---

[5]*«Κατ’ αρχάς η ελληνική οικονομία δεν είναι κρατική, ούτε ήταν ποτέ στο πρόσφατο παρελθόν. Για παράδειγμα, η γαλλική οικονομία είναι πολύ περισσότερο «κρατική» ακόμη και σήμερα. Αυτό είναι ένα αναγκαίο σχόλιο για να ξεμπερδεύουμε με την ανόητη νεοφιλελεύθερη προπαγάνδα. Από κει και πέρα, όχι, δεν είμαστε υπέρ της κρατικοποίησης των πάντων. Αν είμαστε υπέρ ενός νέου μοντέλου, αυτό είναι το μοντέλο της κοινωνικής οικονομίας, δηλαδή, της αυτοδιαχείρισης από τους εργαζόμενους και τους άμεσα εμπλεκόμενους πολίτες των επιχειρήσεων που κλείνουν ή χρεοκοπούν λόγω κρίσης. Αυτός είναι ένας από τους τρόπους με τους οποίους θα επιτύχουμε μια άμεση αύξηση της απασχόλησης εργατικού δυναμικού.»* **Γιάννης Μηλιός (υπεύθυνος οικονομικής πολιτικής του ΣΥΡΙΖΑ) εφημ.Ελευθεροτυπία 29/7/2013**

από κάτω ούτε η απάντηση του κράτους σε μια διαδικασία εντεινόμενης αμφισβήτησης της καπιταλιστικής οικονομίας (και όχι της λειτουργίας επιμέρους τομέων της). Ο νόμος άλλωστε ψηφίστηκε ενώ ακόμα ήταν ισχυρό το όραμα του γκρεμίσματος σε μια νύχτα της κυβέρνησης της τρόικας, της Ε.Ε. και του Δ.Ν.Τ. και της επαναφοράς μας στην χρυσή περίοδο 2004-2009 (που καθόλου τέτοια δεν ήταν και σίγουρα όχι για όλους). Αυτή η κυβερνητική πρωτοβουλία (κατά το παράδειγμα νομοθεσιών για τον «τρίτο τομέα» σε Η.Π.Α., Βρετανία και αλλού) μοιάζει περισσότερο με αγωνία μήπως οι προλετάριοι (και όχι μόνο αυτοί) δεν αποδειχτούν αρκετά ευφυείς ώστε να εξερευνήσουν πεδία επιχειρηματικότητας και ανάπτυξης εναλλακτικών οικονομιών.

Επιπλέον το ελληνικό κράτος δεν είχε πρόβλημα να «ενημερώσει» ότι θα ιδρυθούν επιχειρήσεις ηθικές, με αίσθηση ευθύνης, που δεν θα είναι προσανατολισμένες στην κερδοφορία αλλά στην προσφορά στην κοινότητα και στον συνάνθρωπο, σε αντιδιαστολή με τις λιγότερο ηθικές εμπορικές επιχειρήσεις που στοχεύουν στο κέρδος. Καμία διαμαρτυρία από την πλευρά των αφεντικών, καθόλου μα καθόλου δεν προσβλήθηκαν, άλλωστε δεν είχαν λόγο. Οι συνεργατικές επιχειρήσεις της «κοινωνική οικονομίας» (Κοιν.Σ. Επ. ή μη) παραμένουν εμπορικές επιχειρήσεις το δίκαιο εμπόριο των οποίων συμβάλλει στην κυκλοφορία του χρήματος σε περιοχές (σχηματικά και όχι γεωγραφικά) που αυτή θα ήταν περιορισμένη. Επιπροσθέτως επιβεβαιώνει την συναλλαγή ως το μοναδικό αξιόπιστο μέσο κάλυψης των αναγκών, παρέχοντας μάλιστα αυτή τη δυνατότητα σε τμήματα του πληθυσμού που διαφορετικά θα έπρεπε να αναζητήσουν άλλους τρόπους για την κάλυψη των αναγκών τους ή να παραμένουν στην κατάσταση μόνιμης δυσφορίας του ελαττωματικού καταναλωτή. Ταυτόχρονα η λειτουργία της παραμένει διαχωρισμένη από την υπόλοιπη δημόσια σφαίρα και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ πωλητών και καταναλωτών παραμένουν διαμεσολαβημένες από την κυκλοφορία του χρήματος. Όλα τα παραπάνω είναι κομβικής σημασίας για την καπιταλιστική οικονομία, αποτελούν βασικές της αναπαραστάσεις της και το γεγονός ότι μέσω αυτών – μέσω της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας - επιχειρείται η υπέρβαση των επιπτώσεων της «κρίσης» είναι τουλάχιστον ευχάριστο για τα αφεντικά.

Αίσθηση μας είναι ότι η «κοινωνική οικονομία» ως νόημα κρύβει και έναν εμπαιγμό από την πλευρά του κράτους, τον ίδιο που ανιχνεύουμε και στην ίδρυση δομών κοινωνικής αλληλεγγύης. Αφού τα χρόνια που διαδέχτηκαν τους σκληρούς αγώνες της περιόδου του «ανόθευτου» καπιταλισμού ζήτησε και του παραχωρήθηκε το προνόμιο να είναι αποκλειστικά αρμόδιο για την ελάφρυνση της δυστυχίας, βάσει του κοινωνικού συμβολαίου, τώρα το κράτος επιστρέφει την ευθύνη καθιστώντας αυτή τη δυστυχία αντικείμενο δίκαιου εμπορίου και περιφερειακών – δημοτικών επιχειρήσεων επισιτισμού. Υπάρχουν όμως και ειδικότερα ζητήματα που τροφοδοτούν τον προβληματισμό μας έναντι της μορφής κολεκτίβα εργασίας. Πρώτα από όλα αποτελούν επιχειρήσεις που προκύπτουν από ατομικά κεφάλαια και όχι από την απαλλοτρίωση ατομικής ιδιοκτησίας (σταθερού κεφαλαίου)αφεντικών και εργοδοτών (μέσα παραγωγής ή/και χώροι εργασίας)[6]. Αντίστοιχα το γεγονός ότι στις κολεκτίβες δεν έχουν αφεντικά πάνω

[6]Η περίπτωση της ΒΙΟΜΕ είναι διαφορετική (και μοναδική αυτή τη στιγμή στον ελλαδικό χώρο) και δείχνει ίσως και τα πραγματικά όρια της δυνατότητας «απελευθέρωσης της παραγωγής» από την καπιταλιστική επικυριαρχία. Στην πραγματικότητα η απαλλοτρίωση των παραγωγικών μέσων από τους αγωνιζόμενους εργαζόμενους έγινε ύστερα από την ερημοποίηση-εγκατάλειψή τους από τα αφεντικά. Το «απτό παράδειγμα» της ΒΙΟΜΕ συναντά και τα όρια της αυτοδιαχείρισης: πρώτον γιατί δεν αφορά την πλήρη υποκατάσταση της πρότερης παραγωγής αφού δεν μπορούν να αγοραστούν πρώτες ύλες από τους προμηθευτές τους χωρίς να υπάρχει μια θεσμική-φορολογική υπόσταση και επιπλέον το κόστος συντήρησης του συνόλου των υποδομών είναι απαγορευτικό (οι αγωνιζόμενοι εργάτες της ΒΙΟΜΕ ουσιαστικά πλέον παράγουν είδη οικιακού καθαρισμού που διαθέτουν σε διαφόρων ειδών «υπαίθριες αγορές»). Ταυτόχρονα, για τους ίδιους τους εργαζόμενους, το περιεχόμενο του αγώνα τους, έχει ένα χαρακτήρα κατά βάση επιβιωτικό στηριγμένο στην ανάγκη και όχι ένα χαρακτήρα διάχυσης ενός «άλλου παραδείγματος». Αιτούνται πλέον την θεσμική αποδοχή και ενσωμάτωσή τους στο προνομιακό πεδίο των Κοιν.Σ.Επ. , κονδύλια ευρωπαϊκά, δυνατότητα να μπορούν να δανειστούν τραπεζικά. Άρα μιλάμε για μια κατά βάση «κρατικοποιημένη» αυτοδιαχείριση. Από κει και πέρα, στο πείραμα της ΒΙΟΜΕ δεν ανατρέπεταιούτε ο καταμερισμός εργασίας, ούτε ο εμπορευματικός χαρακτήρας της παραγωγής.

από το κεφάλι τους δεν προκύπτει μέσα από αγωνιστικές διαδικασίες και από την έμπρακτη αμφισβήτηση του ρόλου των αφεντικών, αλλά από την δυνατότητα που έχουν ως συνασπισμός ατομικών κεφαλαίων. Επομένως δεν αποτελούν χώρους αποαποικιοποιημένους από τις καπιταλιστικές σχέσεις αλλά μάλλον οικονομικές μονάδες που προκύπτουν βάσει συγκεκριμένων δυνατοτήτων που παρέχει η ίδια η καπιταλιστική οικονομία.

Αν αποδεχτούμε ότι οι λέξεις αποτελούν το σύνορο της αντίληψης μας, ότι δεν περιγράφουν μόνο αλλά παράγουν νοήματα και συνθέτουν επιδιώξεις, τότε το παράδειγμα που δίνουν οι κολεκτίβες εργασίας είναι κατά τη γνώμη μας εξαιρετικά θολό. Και γίνεται ακόμα περισσότερο ομιχλώδες όταν εμπορεύονται και προϊόντα μαζικής παραγωγής και σύμφυτης εργασιακής αλλοτρίωσης (π.χ. μπύρες των ζυθοποιείων της οικογένειας Heineken). Σε γενικές γραμμές τα παραπάνω μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η στοχοθέτηση της περαιτέρω ανάπτυξης της «κοινωνικής οικονομίας» ως συστατικό (και μάλιστα κομβικής σημασίας) των ανταγωνιστικών προταγμάτων οδηγεί σε μια μετατόπιση του περιεχομένου της σύγκρουσης πέρα από τις καπιταλιστικές ταξικές σχέσεις εκμετάλλευσης. Λίγο μακρύτερα από την κάθε κολεκτίβα όμως και από τις άμεσες σχέσεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό της και με την άμεση περιφέρεια της, οι κυρίαρχες παραγωγικές σχέσεις παραμένουν καπιταλιστικές. Εάν λοιπόν αναγνωρίσουμε τις κολεκτίβες ως παράδειγμα, τότε το ζητούμενο φαίνεται να μην πια η ταξική αντιπαράθεση γύρω από τη σκοπιμότητα της παραγωγής, της διανομής, της οργάνωσης της ζωής και της εργασίας , η άμεση σύγκρουση με τα συμφέροντα του κυριαρχικού συμπλέγματος. Το πεδίο της αντιπαράθεσης μετατοπίζεται στην ανάπτυξη διαφορετικού τύπου παραγωγικών σχέσεων, οι οποίες όμως μπορούν να αναπτυχθούν μόνο στην περίπτωση που η ίδρυση συνεταιριστικών επιχειρήσεων – κολεκτίβων εργασίας προσλάβει χαρακτήρα επιδημίας. Και πάλι όμως θεωρούμε ότι η απάντηση στα ζητήματα που θέτει ο ταξικός/κοινωνικός ανταγωνισμός είναι να γίνουμε όλοι μικροεπιχειρηματίες;

Μπορεί κάποιοι/ες να καταλαβαίνουν κάτι τέτοιο αλλά μακριά από μας κάθε σκέψη ότι η διάχυση της δυστυχίας και της εξαθλίωσης είναι προαπαιτούμενο μιας κοινωνικής επανάστασης. Ζούμε και εμείς σε αυτή την κοινωνική πραγματικότητα και αντιλαμβανόμαστε τις δυνάμεις που στρέφουν ένα κομμάτι των προλετάριων σε τέτοιες λύσεις ατομικής επιβίωσης, δεν μας είναι ξένη η απογοήτευση από το επίπεδο συνείδησης της εργατικής τάξης και από την ευρύτερη (σύμφυτη με αυτήν) κοινωνική παθητικότητα. Εκτιμούμε όμως ότι και αυτές οι μορφές, με τον τρόπο που προκύπτουν, συμβάλουν στην αναπαραγωγή του προλεταριάτου μέσα στον καπιταλισμό και αποτελούν έτσι κομμάτι της λειτουργίας του, ανεξάρτητα από την κριτική που του ασκούν και τη συνειδητή θέση των μελών/συνεταίρων απέναντί του.

Περί εμπορευματικών αυτονόητων

«ο συνδετικός κρίκος μεταξύ της πολιτικής και οικονομικής δομής της καπιταλιστικής κοινωνίας, είναι η εμπορευματική μορφή» (Offe and Ronge, 1975)

Θα μπορούσε κάποιος να περιγράψει αδρά τις εμπορευματικές σχέσεις ως υλικές σχέσεις ανάμεσα σε πρόσωπα και κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα σε πράγματα.

Η αποικιοποίηση από το εμπόρευμα όχι μόνο των υλικών αγαθών που παράγονται, αλλά και της διάνοιας και των σχέσεων, η οικοδόμηση της ζωής των κοινωνικών ομάδων και των ατομικών «ιδιωτικών» χωροχρόνων από αυτό, έχει οδηγήσει σε μια ηγεμονική επιβεβαίωση της αναγκαιότητας του: περικύκλωση από διεργασίες που συγκροτούν όλο το φάσμα των εμπορευματικών σχέσεων (η αυτόματη διπλή υπόσταση του εμπορεύματος στις ανθρώπινες συνειδήσεις –ως ύλη και ως χρηματική

αναπαράσταση-, η παραγωγή που εξαρτάται από την ανταλλακτική αξία του προϊόντος, η ανταλλακτική αξία που ενσωματώνει την ποσότητα μισθωτής εργασίας η οποία απαιτείται για την παραγωγή του προϊόντος, νομιμοποιώντας τον συγκεκριμένο κοινωνικό καταμερισμό, η διαμεσολάβηση του χρήματος στην ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών). Διεργασίες οι οποίες γίνονται κοινωνικά «αυτονόητες», ακριβώς γιατί διασυνδέονται και ταυτίζουν την ικανοποίηση των υλικών αναγκών με την ίδια την επιβίωση. Κάθε βίωμα και κάθε ανάγκη μπορεί πλέον να πραγματώνεται μόνο μέσα από την (ήδη) διαχωρισμένη και διαρκώς επεκτεινόμενη σφαίρα της οικονομίας.

Υπάρχει συχνά μια σύγχυση με το τι συνιστά το «εμπόρευμα», το «εμπορευματικό», το «αντιεμπορευματικό». Η σύγχυση αυτή συχνά πατά πάνω στο απλοϊκό ερώτημα του αν κάτι παράγει κέρδος, αν πουλιέται στο κόστος, αν ενσωματώνει υπεραξία…Στην ουσία, η παραγωγή ενός προϊόντος αποκτά εμπορευματικό «νόημα» όταν το προϊόν παράγεται όχι για την κάλυψη συγκεκριμένων κοινωνικών αναγκών αλλά για να αποκτήσει χρηματική υπόσταση-ισοδυναμία, ανταλλακτική αξία. Χωρίς να θέλουμε σε αυτό το κείμενο να μπούμε με εμβρίθεια στο ζήτημα της κατασκευής της εμπορευματικής κοινωνικής συνείδησης, θα μπορούσαμε να πούμε πως η εμπορευματική μορφή στον καπιταλιστικό κόσμο, συγκροτεί την ολότητα των κοινωνικών σχέσεων και ως μια τέτοια ολότητα θέτει και τις βάσεις της παραγωγικής δραστηριότητας όλων των ατόμων (ως αποξενωμένων ατόμων). Και για να κλείσουμε, αυτό τον μικρό κύκλο αναφοράς, θα αντιγράψουμε από τον Μαρξ: «το κεφάλαιο δεν είναι ένα πράγμα, αλλά μία καθορισμένη κοινωνική σχέση και η σκοπιά του κεφαλαίου και της μισθωτής εργασίας είναι η ίδια διότι και οι δύο είναι διαστρεβλωμένες μορφές της κοινωνικής αναπαραγωγής. Κάθε «μορφή», ακόμη και η πιο απλή μορφή όπως, για παράδειγμα, το εμπόρευμα, είναι ήδη μία αντιστροφή και προκαλεί ώστε οι σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους να εμφανίζονται ως προσδιορισμοί πραγμάτων»… Ο κόσμος των εμπορευμάτων λοιπόν δεν είναι ένας άψυχος τόπος συσσωρευμένων "αγαθών", δεν είναι οι διάδρομοι των σουπερμάρκετ, αλλά ο πραγμοποιημένος κόσμος των υπηκόων.

Για τα ανατρεπτικά, απελευθερωτικά εγχειρήματα που θέλουν να ενσαρκώνουν διαρκώς και να πραγματώνουν πειράματα αμφισβήτησης και ρήξης με τον αστικό πολιτισμό, είναι σημαντικό να σταθούν απέναντι στην δομή και τη διαδικασία συγκρότησης των εμπορευματικών σχέσεων. Είναι κομβικής σημασίας για τα απελευθερωτικά εγχειρήματα να τελειώνουν με την αλυσίδα πραγμοποίησης ακόμα και των πιο αυθεντικών κοινωνικών και ατομικών χώρων και χρόνων. Είναι κομβικής σημασίας, το να επιτεθούν σε αυτήν την κοινωνική μηχανική που κατασκευάζει καθημερινές συνήθειες εκμετάλλευσης και υποταγής, που λογιστικοποιεί την αυθεντική ανθρώπινη δραστηριότητα. Δεν είναι κάτι απλό ούτε κάτι εύκολο, χωρίς την ταυτόχρονη απελευθέρωση χώρων, υλικών και συνειδήσεων από την καπιταλιστική επικυριαρχία

Λίγα χρόνια πριν, από το 2008, όταν η παγκόσμια κρίση ξεσπούσε σαρώνοντας πλανητικά κοινωνίες με μορφές οι οποίες αναλογούσαν με την τοποθέτησή αυτών των κοινωνιών στην κλίμακα της παγκόσμιας δύναμης (πχ στις χώρες της καπιταλιστικής περιφέρειας η κρίση εκδηλώθηκε με τη μορφή επισιτιστικής σπάνης λόγω και της αύξησης των τιμών βασικών ειδών διατροφής -σιτάρι, ρύζι, καλαμπόκι κτλ) κάποιοι πιστοί των "ιστορικών νομοτελειών" είδαν μια ακόμη "ιστορική ευκαιρία" για την όξυνση της πλανητικής κοινωνικής-ταξικής αντεπίθεσης (ακόμα και στις χρόνια σε κατάσταση κοινωνικής αδράνειας, δυτικές πρωτοκοσμικές εστίες). Ένας παγκόσμιος καπιταλισμός σε βαθιά κρίση συσσώρευσης, ένα μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης με οξεία έλλειψη κοινωνικής νομιμοποίησης θα μπορούσε να αποτελέσει μια καλή "υποδομή" στην διεύρυνση της αμφιβολίας και της αμφισβήτησης του αστικού κόσμου, στο σπάσιμο της συνήθειας και στον παθιασμένο έρωτα για εκείνη "τη μία και μοναδική πιθανότητα" για την έφοδο στον ουρανό

Στην πραγματικότητα καμία νομοτέλεια δεν επιβεβαιώνεται με γραμμικότητα, κανένας πλανητικός υπολογισμός "αύξησης των κοινωνικών αντιστάσεων" δεν διαμορφώνει ένα σαφή ορίζοντα για την

κατεύθυνση της υπόθεσης της κοινωνικής και ατομικής απελευθέρωσης. Αυτό που εγκαινιάζεται είναι στην ουσία μια εκτεταμένη περίοδος σύγκρουσης και αναταραχών, κοινωνικής παλίρροιας και άμπωτης. Στον ελλαδικό χώρο, η διαχείριση της καπιταλιστικής κρίσης με τις ιδιαίτερες και οξύτατες παρενέργειές της πάνω στο κοινωνικό σώμα, επιφέρει όλα αυτά που περιγράφηκαν στο προηγούμενο κομμάτι του κειμένου. Το κοινωνικό σώμα βιώνει μια βιοπολιτική συνθήκη έκτακτης ανάγκης, καθώς αρχίζει να μετατρέπεται σε χρόνο κλασματικό από μια κοινωνία "αφθονίας" που λάτρευε την εμπορευματική λάμψη-κατοχή σε μια κοινωνία όπου ένα μεγάλο της πλέον κομμάτι ζει στο όριο της "σπάνης", όπου η κατοχή-διανομή-κυκλοφορία ακόμα και των "απλών" επιβιωτικών εμπορευματικών "αγαθών", υπηρεσιών και βέβαια μισθωτής εργασίας, γίνονται το νέο προνομιακό καθεστωτικό πεδίο κοινωνικού ελέγχου... Η υπόσχεση της ευτυχίας -η βάση του πολιτισμού του εμπορεύματος- δεν είναι πλέον παρούσα αλλά το ζητούμενο, μια συνθήκη "έκτακτης ανάγκης" στην οποία όλοι πρέπει να υπαχθούν. Βρισκόμαστε πλέον ακριβώς στο σημείο που οι ηγεμόνες θρηνούν για την «απελπιστική κατάσταση" σχεδιάζοντας τους νέους όρους για τη δημιουργία (μιας εκ νέου) πίστης στον κόσμο τους, μια νέα υπόσχεση ευτυχίας. Τελικά ενώ η οικονομία βρίσκεται σε κρίση όχι μόνο δεν απαξιώνεται ως διαχωρισμένη σφαίρα αλλά επιβεβαιώνεται ο κομβικός της ρόλος, η καταστατική της αρχή: κάθε πράξη, κάθε βίωμα, κάθε υλική παραγωγή, κάθε γεγονός μπορεί να πραγματωθεί μόνο μέσα από αυτήν. Το "μαγικό εμπόρευμα" σύρεται σε μια «απαξία» για να ξαναλατρευτεί αποκαθαρμένο: αν φοβάται κάτι ο πολιτισμός του εμπορεύματος είναι ο "ευτελισμός" του εμπορεύματος σε εκείνα τα μεγάλα κοινωνικά ραντεβού των δρόμων, από συνειδητοποιημένους και μη, αλλά σίγουρα "δυστυχισμένους" προλετάριους/ες.

Ο περιβάλλων χώρος των κυριαρχικών στρατηγικών (που αδρά ορίζονται ως απόλυτη απόσυρση του κράτους από τον προνοιακό τομέα και γιγάντωση του κατασταλτικού του ρόλου), αλλά και η κερδισμένη μάχη -από την πλευρά του εμπορευματικού κόσμου- της τελευταίας 20ετίας- της εξαφάνισης της έννοιας της "κοινότητας" από το καθημερινό λεξιλόγιο των εκμεταλλευόμενων, η συσκότιση του κοινού οραματικού ορίζοντα, κοινών τόπων και χρόνων που συνθέτουν μια κοινωνία σε διαρκή κίνηση αλληλεγγύης, χειραφέτησης και αυτοκαθορισμού, έχει οδηγήσει σε μια ασφυκτική συνθήκη: δεν υπάρχει καν αρκετός χώρος για "να πουλήσεις" τον εαυτό σου (ως εργατική δύναμη) στο κεφάλαιο...Ταυτόχρονα η έλλειψη -τουλάχιστον τα 2 τελευταία χρόνια- μεγάλων και σφοδρών κοινωνικών-ταξικών αγώνων (που να αρθρώνουν έστω και στοιχειωδώς συνθήματα "δικαιότερης αναδιανομής") δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο για τους από κάτω την πρόσβαση στην επιβίωση. Έτσι, έχουν αναπτυχθεί διάφορες μορφές που επανεγκαθιδρύουν προσβάσεις, ανοίγουν μικρά περάσματα: από την (ποινικοποιημένη στην ουσία) άρνηση πληρωμών σε αυτοαποκαλούμενες εταιρίες κοινής ωφελείας (ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ κτλ) και στην εφορία, ως τα εγχειρήματα-υποδομές αδιαμεσολάβητης κοινωνικής αλληλεγγύης (συλλογικές κουζίνες, χαριστικά παζάρια, κοινωνικά ιατρεία, αυτοοργανωμένα μαθήματα κτλ).

Μέσα σε αυτή τη συγκυρία αρθρώνεται ο λόγος για την "κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία" θεμελιωμένη πάνω στις έννοιες της αυτοοργάνωσης και της αυτοδιαχείρισης και εμφανίζονται μορφές της είτε ως συνεργατικές, είτε ως συνεταιρισμοί, είτε ως κολεκτίβες εργασίας...

Η "αλληλέγγυα οικονομία" θεωρητικά θέλει να παρουσιάζει τον εαυτό της όχι ως ένα εναλλακτικό μοντέλο καπιταλιστικής διαχείρισης αλλά ως μία προεικόνιση από το "απελευθερωμένο μέλλον", δεν περιμένει το μεσσιανικό "ξεκίνημα της ιστορίας" (που θα έρθει με την παγκόσμια επανάσταση) για να θέσει σε εφαρμογή τον "πολιτισμό των ίσων". Η "αλληλέγγυα οικονομία" θεωρεί πως παίζει στα όρια του καπιταλιστικού κύκλου και πως δημιουργεί με την κίνησή της μια παράλληλη, άλλη οικονομία στον αντίποδα. Όμως οι "δούρειοι ίπποι" απαιτούν και ευκολόπιστους Τρώες. Δύσκολα λοιπόν θα μπορούσε κάποιος να παρομοιάσει τα αρπακτικά αφεντικά του παγκόσμιου καπιταλισμού με αφελείς πολιορκημένους. {ήδη από το 1995 με τις πρώτες συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου (NAFTA κτλ) για τις χώρες της αμερικάνικης ηπείρου, η Παγκόσμια Τράπεζα εκπόνησε μια έκθεση που είχε ως σλόγκαν την φράση: «Δεν Υπάρχει Άλλη Εναλλακτική» There Is No Alternative - TINA. Επρόκειτο για ένα σχέδιο

προτάσεων που προσπαθούσε να ενσωματώσει τις δυναμικές εκείνες κινήσεις που είχαν αρχίσει να εμφανίζονται στις χώρες της Νότιας Αμερικής (που αποτέλεσαν την πρακτική βάση για το ξεδίπλωμα αργότερα συνολικότερων θεωριών περί "κοινών", "αλληλέγγυας οικονομίας" κτλ), οι οποίες απαντούσαν με όρους ρηξιακούς (καταλήψεις γης και υποδομών, συγκρούσεις, πολιτική αυτονόμηση περιοχών, επανενεργοποίηση ιθαγενικών κινημάτων κτλ) στην νεοφιλελεύθερη καπιταλιστική λεηλασία. Ήταν στην ουσία για ένα "planB" του νεοφιλελευθερισμού ή/και των σοσιαλφιλελεύθερων εκδοχών του που ενσωμάτωνε την "συμμετοχική οικονομία" αποκλεισμένων για δεκαετίες πληθυσμών προς όφελος μιας ευρύτερης συστημικής σταθερότητας. Επρόκειτο για έναν εξορθολογισμό της λεηλασίας που άγγιζε πλέον τα φυσικά της όρια.}

Πέρα από τις προφανείς δομικές αντιφάσεις της θεωρίας της "αλληλέγγυας οικονομίας" που αναφέρθηκαν και στο προηγούμενο κείμενο, υπάρχει και ένα σημαντικό κινηματικό διακύβευμα: αν "η γνώση απελευθερώνει" τότε δεν της βάζεις κοστολόγιο αλλά την μοιράζεις ελεύθερα, αν η ψυχαγωγία, η συνεύρεση και η επικοινωνία είναι βασικές ανθρώπινες ανάγκες τότε δεν την σερβίρεις νερωμένη από αντίτιμα αλλά στήνεις χώρους που αυτές πραγματώνονται χωρίς άλλες προϋποθέσεις, αν η διατροφή είναι ζωτική ανάγκη δεν την απλώνεις ως εμπόρευμα σε πάγκους λαϊκής, αλλά την φτιάχνεις, την καλλιεργείς, την μαγειρεύεις, από κοινού...

Η κάθετη άρνηση με τον εμπορευματικό κόσμο, το "κέλυφος του νέου κόσμου που φτιάχνεται μέσα στο παλιό" δεν μπορεί να χρησιμοποιεί ούτε τους όρους, ούτε τη γλώσσα αυτού που θέλει να γκρεμίσει. Η "αλληλέγγυα οικονομία" εμφανιζόμενη ως μια οικονομία παραγόμενη από την "προλεταριακή ευφυΐα" για την "αναπαραγωγή των όρων ζωής" σε κατάσταση βαθιάς συστημικής κρίσης, ουσιαστικά πατάει πάνω στους εκβιασμούς που θέτει αυτή η κρίση (αυτό που αναφέρθηκε πιο πάνω ως την αδυναμία ακόμα και να πουλήσεις την εργατική σου δύναμη) όχι για να συντρίψει αυτόν τον εκβιασμό, αλλά για να επιβεβαιώσει στην ουσία την "συνθήκη έκτακτης ανάγκης", όπου κάθε κριτική, οποιοσδήποτε άλλος πειραματισμός, οποιοδήποτε άλλο πείραμα που θέτει σε κίνηση μια συνολική πολιτισμική άρνηση, υποστέλλεται μπροστά στην "αναγκαιότητα", μπροστά στο "αναπόφευκτο" της χρηματικής-εμπορευματικής συναλλαγής. Το παιχνίδι στα "όρια-περιθώριο του καπιταλιστικού κόσμου" (όπως ισχυρίζεται ότι πράττει η "αλληλέγγυα οικονομία") δεν είναι σε ευθεία γραμμή. Διαγράφει συνεχείς ελλειπτικές τροχιές εμβαπτιζόμενη από το κέντρο του καπιταλιστικού κόσμου: το εμπόρευμα και το χρήμα. Νατος, λοιπόν και πάλι, ο θεός του εμπορεύματος που δοξάζεται καθώς προσποιείται ότι φεύγει από μπροστά μας...Πολύ περισσότερο όταν φοράει την "φτωχή" ενδυμασία των καλών προθέσεων, της κοινωνικής αλληλεγγύης: το εμπόρευμα σερβίρεται απενοχοποιημένο ως μια "από κοινού" διαδικασία που αφορά ίσους και συμμέτοχους και όχι στην ουσία διακριτούς ρόλους παραγωγών-καταναλωτών. Η αλληλεγγύη οργανώνεται ως κεφάλαιο και τα πρόσωπα, ο κόσμος του αγώνα (οι φορείς δηλαδή μιας αχειραγώγητης ευαισθησίας) γίνονται το πεδίο επέκτασης αυτού του κεφαλαίου, το δίκτυο της «αλληλέγγυας οικονομίας». Αυτήν ακριβώς την διαδικασία απενοχοποίησης χρειάζεται ένας εμπορευματικός κόσμος φορτωμένος με επιθετικούς προσδιορισμούς της πιο βάρβαρης λεηλασίας, ανθρώπων, ζώων, γης.

Δεν είναι μόνο ότι δεν μας χρειάζεται μια αλληλεγγύη με "ηθικό αντίτιμο", με εξορθολογισμένες "κοινωνικές" λογιστικοποιήσεις κόστους ή ηθικού κέρδους. Αυτό που λείπει είναι η αλληλεγγύη στηριγμένη πάνω στην χαριστικότητα, πάνω στην κυκλικότητα της άμεσης ανταλλαγής που διασπά την κυκλοφορία του εμπορεύματος. Δεν μπορεί να ξεδιπλωθεί ένα πολιτικό πρόταγμα και σχέδιο κοινωνικής αλληλεγγύης στηριγμένο αφετηριακά πάνω σε προσωπικές ανάγκες (που θέτει ο επιβιωτικός εκβιασμός της ανεργίας) και συναποφασισμένο όχι ως ένα κοινό-κοινοτικό οικονομικό- κοινωνικό σχέδιο -που αφορά την ίδια την ροή και την κίνηση της ευρύτερης κοινότητας των από κάτω- αλλά ως μια συνεργασία ιδιωτών σε κατάσταση (πραγματικής και αναμφισβήτητης) επιβιωτικής ανάγκης. Δεν σημαίνει τίποτα μια αυτοοργάνωση που περιορίζεται σε μια εσωτερική οργανωτική αυτάρκεια: η αυτοργάνωση επιβεβαιώνει

την απελευθερωτική της δυναμική όταν συνέχει «το μέσα με το έξω», όταν ανοίγεται για να γίνει κατεκτημένη κοινωνική εμπειρία στην προοπτική καταστροφής κάθε διαμεσολάβησης κάθε ιεραρχημένου μηχανισμού εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Δεν χρειαζόμαστε μια «άλλη οικονομία», δεν χρειαζόμαστε καν οικονομία ως διαχωρισμένη σφαίρα (πόσο περισσότερο βέβαια όταν αυτή η «άλλη οικονομία» θρέφεται και διεκδικεί θεσμικές ενσωματώσεις τύπου Κοιν.Σ.Επ). Δεν χρειαζόμαστε νέα μοντέλα αναπαραγωγής (από τα κάτω αυτή τη φορά) της μισθωτής εργασίας, αλλά κατάργησή της. Και σίγουρα δεν μπορούμε να αναπαράγουμε έναν εκβιασμό στολίζοντάς με επιθετικούς προσδιορισμούς μιας «άλλης γλώσσας» λες και αυτή κατέχει μια μαγική μεταμορφωτική δυναμική να μετατρέπει την «αφηρημένη εργασία» (άρα και το χρήμα) σε πρωταρχική πηγή οικονομικού δικαίου. Οφείλουμε μέσα στο πεδίο της γενικευμένης κοινωνικής σύγχυσης που παράγει η «έκτακτη ανάγκη» να κατανοήσουμε ότι όταν ανταλλάσσουμε τα προϊόντα μας ως εμπορεύματα αποσπασμένα από εμάς, αφαιρεί από εμάς τον έλεγχο επί των δραστηριοτήτων μας (και αυτό δεν είναι κάτι καινούριο, είναι ένας θεμελιακός κανόνας της ριζοσπαστικής πολιτικής οικονομίας δύο και πλέον αιώνων). Ότι η μισθωτή εργασία και συνεπώς το ίδιο το χρήμα είναι μια από τις βασικές αρνήσεις του κοινωνικού αυτοκαθορισμού και ότι ο αγώνας για αυτόν στρέφεται ενάντια στη μισθωτή εργασία και την χρηματική ροή. Ότι δεν χρειαζόμαστε μια άλλη "εργασία" αλλά ένα διαρκές κοινωνικό-ταξικό "πράττειν" που επιτίθεται δημιουργώντας ταυτόχρονα στο εδώ και το τώρα τον κόσμο που έρχεται. Υλοποιώντας στο επαναστατικό "εδώ και τώρα" και όχι πραγμοποιώντας στον καπιταλιστικό χωρόχρονο, τον οραματικό ορίζοντα της κοινωνικής-ατομικής απελευθέρωσης. Κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι αυτά τα κοινωνικά πειράματα είναι μια εύκολη συνταγή με «καθαρούς όρους» που έχουν το μαγικό ραβδάκι να διασπούν τις αντιφάσεις και τα όρια, αλλά δεν μπορούν να είναι και έρμαια ενός σχετικισμού εννοιών και πράξεων που μιλάνε όχι την γλώσσα της απελευθέρωσης αλλά την γλώσσα της «έκτακτης ανάγκης». Και τα οποία στο τέλος ενσωματώνουν την στατικότητα της κανονικότητας των καπιταλιστικών αξιών, τον παγωμένο χωρόχρονο του εμπορεύματος καταργώντας στην πράξη την αρχική τους επιδίωξη: τον αυτοκαθορισμό, μια κοινωνία σε κίνηση και διαρκή αμφισβήτηση και αναστοχασμό των απελευθερωτικών διαδρομών της...που υποκαθιστά τις γόνιμες αβεβαιότητες με θεσμισμένες βεβαιότητες[7].Αν το ανταγωνιστικό κίνημα χρειάζεται δράσεις και χώρους αυτοπροσδιορισμού, όπου θα γίνεται ορατό και αναγνωρίσιμο, τότε θα πρέπει να αντιστρέφει τους «ξένους και ανοίκειους» χώρους που θα ιδιοποιείται και θα απελευθερώνει και όχι να γίνεται κομμάτι της κυρίαρχης ροής.

Όλα τα υπόλοιπα είναι καταδικασμένα να γίνουν όχι απλά ουραγός συνεργάτης του νεοφιλελεύθερου "ξεπεράσματος της κρίσης", αλλά υποστύλωμα, πολιτικό-κοινωνικό-οικονομικό-πολιτισμικό κεφάλαιο μιας σοσιαλδημοκρατικής διαχείρισης "έκτακτης ανάγκης" που αχνοφαίνεται ως συστημική ανάγκη στον ορίζοντα.

Για τα αυτοοργανωμένα εγχειρήματα-αντιδομές

Σε πιο μοριακό επίπεδο, εντός αυτού που λέγεται "κόσμος του αγώνα", δοκιμάζονται σε γειτονιές, τα τελευταία χρόνια σε μεγαλύτερη έκταση, αντιδομές αλληλεγγύης και αυτοοργανωμένης δημιουργίας. Πρόκειται για εγχειρήματα συλλογικής επανοικειοποίησης χρόνων, χώρων και τρόπων, από τους από κάτω για τους από κάτω, στη βάση της αυτοοργάνωσης, της αλληλεγγύης, της ισότητας, της ελευθερίας,

[7]«η διπλή κίνηση των κινημάτων, η περιστροφή γύρω από τον άξονα και η οριζόντια μετακίνηση συνιστά τους δύο συμπληρωματικούς τρόπους κατανόησης της κοινωνικής αλλαγής: μετατόπιση και επιστροφή. Γιατί πράγματι δεν είναι αρκετή η μετακίνηση, η μετατόπιση από το κληρονομημένο υλικό και συμβολικό τόπο. Χρειάζεται επιπλέον και μια κυκλική κίνηση, όπως ο χορός που να έχει τη δύναμη να διαβρώνει την επιφάνεια της ταυτότητας και που δεν θα αφήνεται να εγκλωβιστεί, που θα αναδιαμορφώνεται με την περιστροφή.**Ραούλ Ζιμπέκι «αυτονομίες και χειραφετήσεις» εκδ. Αλάνα**

μακριά και ενάντια σε εναλλακτικές, εθελοντικές, φιλανθρωπικές, θεσμικές δομές διαχείρισης της καθημερινότητας, διαχείρισης της φτώχειας. Είναι προσπάθειες αυτοκαθορισμού, να δημιουργήσουμε με τις δικές μας διαδικασίες, να αποκτήσουμε πρόσβαση στη γνώση, να εκφραστούμε, να δοκιμάσουμε κινήσεις αλληλεγγύης, ενάντια στον κόσμο του κέρδους και των εμπορευμάτων. Και κάνουμε αυτή την ουσιώδη επισήμανση ως προς τα χαρακτηριστικά τους, μιας που σημείο των καιρών είναι η σε μεγάλη κλίμακα χρήση των προσδιορισμών της "αυτοοργάνωσης", της "αλληλεγγύης" με πιο πολυφορεμένο αυτόν της "αυτοδιαχείρισης", από πλήθος καθεστωτικών φορέων, αλλά και από εγχειρήματα στις παρυφές του ανταγωνιστικού κινήματος με σκοπό να ενδυθούν ανύπαρκτα επαναστατικά περιεχόμενα. Το ξαναείπαμε: ζούμε στα χρόνια της διαστολής των εννοιών σε τέτοιο βαθμό που συχνά σχετικοποιούνται τα νοήματα, αμβλύνονται οι θολές ζώνες και προκαλείται σύγχυση. Για το λόγο αυτό, θέλουμε να σταθούμε σε κάποιες επισημάνσεις. Η αυτοδιαχείριση στερείται επαναστατικής κατεύθυνσης, όταν αυτό που παράγει προορίζεται να ανταλλαχθεί, να ταυτιστεί με κάποιο μικρό ή μεγάλο χρηματικό ισοδύναμο, προκειμένου να απαντήσει στα εκβιαστικά ζητήματα της δύσκολης επιβίωσης. Η αυτοοργάνωση, η αντιιεραρχία, η αδιαμεσολάβητη, αντιεμπορευματική δράση παράγουν ανταγωνιστικά προς το υπάρχον νοήματα και πρακτικές ως διαρκής συνθήκη στο σύνολό τους, όταν πραγματώνονται μέσα από διαδικασίες που ρηγματώνουν τις κυρίαρχες και όχι ως κούφιες λεκτικές επισημάνσεις. Οι συλλογικές κουζίνες αλληλεγγύης, τα κοινωνικά ιατρεία, οι συλλογικές καλλιέργειες της γης, τα μαθήματα αυτομόρφωσης, οι αυτοοργανωμένες θεατρικές ομάδες, οι μουσικές μπάντες κι ένα σωρό άλλα γίνονται φωτεινά σημεία του κοινωνικού-ταξικού ανταγωνισμού όταν καταφέρνουν να συναρθρώνονται με τα περιεχόμενα και τις πρακτικές για ευρύτερα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, όταν συναντούν τις απαντήσεις που δίνουμε στις συστημικές επιθέσεις που δεχόμαστε. Όταν γίνονται χωροχρόνοι διαμόρφωσης πολιτικής, ριζοσπαστικής συνείδησης, ρήξης με το υπάρχον στην κατεύθυνση της καταστροφής του, με το βλέμμα σταθερά στραμμένο στην κοινωνική επανάσταση.

Η αυτοοργάνωση, το αναφέραμε και προηγουμένως, χάνει τη δυναμική της ως επιθετική πρακτική ενάντια στους κυριαρχικούς σχεδιασμούςόταν δεν συνιστά χαρακτηριστικό της εξέλιξης ενός αγώνα, απαίτηση των υποκειμένων του, κομμάτι των περιεχομένων του και πρακτική διασφάλισης της συνέχειάς του. Ως τρόπος συνύπαρξης και λήψης αποφάσεων βασίζεται στην οριζόντια και ισότιμη συμμετοχή στις διαδικασίες, συγκροτώντας εκείνο το πεδίο συλλογικής λειτουργίας που εκκινείται από την άρση των κοινωνικών διακρίσεων και του κοινωνικού κατατεμαχισμού. Στις αυτοοργανωμένες διαδικασίες καταργούνται οι ρόλοι και η ιεραρχία, οι ειδικοί, οι ακολουθητές, οι κυρίαρχες ιδιότητες και διαχωρισμοί. Οι ίδιοι άνθρωποι που παίρνουν τις αποφάσεις, οι ίδιοι τις υλοποιούν. Η συνδιαμόρφωση, η επιθυμία για συρρίκνωση των αποστάσεων, με αμοιβαίες μετατοπίσεις, μακριά από λογικές πλειοψηφίας-μειοψηφίας είναι βασικά συστατικά της. Η αυτοοργάνωση δεν είναι ευκαιριακός τρόπος διαδικασίας, πρακτική που την πιάνουμε και την αφήνουμε επικαλούμενοι-ες λογικές αναποτελεσματικότητας, δεν είναι μια πρόταση έξω από το κυρίαρχο σύστημα, που συνυπάρχει στο πλάι του. Είναι ενάντια στο σύστημα και είναι πρόταση ζωής.

Με την εφαρμογή των νεοφιλελεύθερων προγραμμάτων και τη συνακόλουθη συρρίκνωση των στοιχειωδών προνοιακών παροχών και υπηρεσιών, υποδομές όπως οι συλλογικές κουζίνες, τα κοινωνικά ιατρεία και τόσα άλλα, για όσους κι όσες έχουν ανάγκη, χωρίς κανενός είδους αντίτιμο, με ελεύθερη πρόσβαση, είναι κινήσεις αλληλεγγύης. Και η αλληλεγγύη, σε πείσμα όσων θέλουν να την ευτελίσουν, είναι θέση και σχέση. Ως θέση αντιμάχεται την ελεημοσύνη, τη φιλανθρωπία, τον ανθρωπισμό και όλα τα συναφή αστικά κατασκευάσματα. Δεν εγκαλείται από την κυρίαρχη αστική λογική περί σημαντικότητας γενικά του «ανθρώπου», της ανθρώπινης ζωής ή της πιο χριστιανικής εκδοχής της περί «αγάπης για τον συνάνθρωπο». Η αλληλεγγύη δεν συνδράμει στο όνομα μιας αφαιρετικής και σκοπίμως κατασκευασμένης ομογενοποιητικής οντότητας, αυτής του «ανθρώπου». Δεν εκκινείται από ενοχές, δεν εκτελεί χρέη και ακυρώνεται μέσα από προστακτικές ηθικής. Με την αλληλεγγύη παίρνεις θέση. Θέση να είσαι δίπλα ως

ίσο προς ίσο σε εκείνον-η που ποδοπατιέται, που αντιμετωπίζεται η ζωή του ως αναλώσιμη. Και είναι σχέση αμφίδρομη, που ζωντανεύει με το πλησίασμα και από τις δυο πλευρές, εκείνου που την προσφέρει κι εκείνου που τη δέχεται. Η αλληλεγγύη χαρίζεται, δεν ζητάει ανταλλάγματα, δεν δίνεται υπό προϋποθέσεις. Ως θέση και σχέση είναι βηματοδότης και με βάση αυτή στήνονται σχέσεις αυθεντικές, ανιδιοτελείς.

Μια ουσιαστική κοινωνική δράση εμπεριέχει έναν πολιτικό στοχασμό και σαφή τοποθέτηση στο κοινωνικό-πολιτικό γίγνεσθαι. Τα ριζοσπαστικά εγχειρήματα και ανάμεσά τους και οι αντιδομές, αν θέλουν να αντιμετωπίζονται ως τέτοια και από την πλευρά της κυριαρχίας αλλά και από την πλευρά του κόσμου του αγώνα, δεν μπορούν να απαντούν μόνο στα εκβιαστικά ερωτήματα επιβίωσης, εξυπηρετώντας την αναπαραγωγή της ζωής, αλλά χρειάζεται εμμενώς να φροντίζουν την ανοικοδόμηση κοινωνικών σχέσεων σε αντιθετική αξιακή βάση από αυτή του κυρίαρχου αστικού πολιτισμού, καταργώντας τις σχέσεις ανισότητας και εκμετάλλευσης. Μόνο έτσι, παράγουν ρηγματώσεις στο υπάρχον και γίνονται περισσότερο άτρωτα σε απόπειρες συστημικής αφομοίωσης. Οι αντιδομές δεν μπορούν να είναι πρακτικίστικες διεκπεραιώσεις κάλυψης αναγκών αλλά χωροχρόνοι που υπονομεύουμε συνολικά το υπάρχον. Μπλοκάροντας τις εμπορευματικές διαδικασίες, προτάσσοντας το μοίρασμα και τη χαριστικότητα. Δοκιμάζοντας να δημιουργήσουμε με παρόντα τα στοιχεία του πειραματισμού, της αναζήτησης, του παιχνιδιού, εκεί όπου η παραγωγή και η αποτελεσματικότητα παύουν να γίνονται αυτοσκοποί και ψυχοφθόρες διαδικασίες, εκεί που η αισθητική είναι η αισθητική μας και τέχνη η ζωή του καθενός από μας. **Εκεί όπου εδαφικοποιούμε την επιθυμία μας για έναν κόσμο ισότητας και ελευθερίας.**